

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Kuntouttava työtoiminta kaipaa palvelun tehostamista ja siihen ohjattavan kohderyhmän selkiyttämistä, jotta palvelun vaikuttavuus ja asiakkaiden eteenpäin ohjautuminen parantuvat kaikkien asiakasryhmien, etenkin nuorten kohdalla. Näin ollen lakiesityksessä olisi ollut toivottavaa ottaa kantaa suoraan kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen, mikäli sen on tarkoitus olla edelleen työllistymistä edistävää palvelua. Ainoastaan aktivointiehtoon suunnitellut muutokset vaikuttavat epäolennaisilta varsinaisen kuntouttavan työtoiminnan kannalta. Lakiesityksen perusteluissa arvioidaan lakimuutoksen vähentävän laadittavien aktivointisuunnitelmien määrää 55 prosenttia. On todennäköistä, että laadittavien aktivointisuunnitelmien määrä tulisi vähenemään vielä huomattavasti enemmän, sillä hyvinvointialueiden käynnistämien aktivointitoimenpiteiden määrissä on huomattavia alueellisia eroja ja työvoimaviranomaisen rooli on monin paikoin korostunut aktivointisuunnitelman laatimisen käynnistäjänä. Aktivointiehdon täyttyminen on ollut olennainen merkkipaalu pysähtyä arvioimaan työttömän nuoren sosiaalipalveluiden tarvetta ja työttömyyden pitkittymisen syitä. Mikäli työttömyysetuuden kertymään perustuva aktivointiehto poistuu, on todennäköistä, että osa sosiaalipalveluiden tarpeessa olevista työttömistä nuorista jää näiden palveluiden ulkopuolelle.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Aktivointisuunnitelman laatimisprosessin käynnistymisen siirtyminen ainoastaan hyvinvointialueen vastuulle voi aiheuttaa pitkäaikaistyöttömien nuorten syrjäytymisvaaran kasvamista, mikäli hyvinvointialue ei ryhdy toimenpiteisiin aktivointisuunnitelman laatimiseksi tai työvoimaviranomainen ei siirrä työttömyysetuutta saavia nuoria tuetumman/monialaisen palvelun piiriin työttömyyden pitkittyessä. Aktivointiehdon täyttyminen on monissa tapauksissa toiminut rajana, jolloin nuori siirtyy automaattisesti tuettujen/vahvojen palvelujen piiriin samalla, kun aktivointiprosessi alkaa. Useilla työttömyysetuutta saavilla pitkäaikaistyöttömillä nuorilla on todellisuudessa sekä terveydellisiä että sosiaalisia haasteita, jotka vaikeuttavat työllistymistä. Etenkin mielenhyvinvoinnin haasteet vaikeuttavat nuorten työllistymistä. Monialaisessa yhteistyössä laadittu aktivointisuunnitelma on edistänyt heidän tilanteensa kartoitusta ja ohjautumista oikeisiin

palveluihin. Lisäksi sosiaalialan ammattilaisen lakisääteinen mukaan tulo prosessiin voi toimia hyvänä herätteenä oman tilanteen tarkasteluun monelle pitkäaikaistyöttömälle.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Lakiesityksen mukaan jatkossa hyvinvointialueilla olisi vastuu aktivointiprosessin käynnistämisestä. Tällä hetkellä esiintyy paljon alueellisia eroja siinä, käynnistävätkö hyvinvointialueet aktivointisuunnitelman laatimisprosessin, kun toimeentulotuki-kertymään perustuva aktivointiehto täyttyy. Myös Kelalta tulevissa aktivointiehdon täyttymisilmoituksissa esiintyy alueellisia eroja ja epäselvyyksiä, sillä ilmoitus tulee vain kerran ja voi kadota tai jäädä huomioimatta, jos nuori muuttaa alueelta toiselle. Lisäksi aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuvissa ammattilaisissa on paljon alueellisia eroja, sillä sosiaalityöntekijät eivät suinkaan laadi aktivointisuunnitelmia jokaisella alueella, vaan sosionomit voivat laatia aktivointisuunnitelmat työvoimaviranomaisen työparina.

Mikäli hyvinvointialue yksin käynnistää aktivointiprosessin voi aikavaraukselle tulematta jättämisen seuraukset olla etenkin nuorille hyvin epäselvät (hyvinvointialue kutsuu aikavaraukselle vs. Kela mahdollisesti leikkaa toimeentulotukea, jos nuori ei saavu paikalle tai pidä työnhakuaan voimassa). Vaikutukset näkyvät myös työvoimaviranomaiselle merkittävänä työparityöskentelyn vähentymisenä. Sosiaalialan ammattilaisen tuki ja osaaminen nuoren sosiaalisen ja terveydellisen tilanteen selvittämisessä voi olla merkittävässä roolissa työvoimaviranomaisen näkökulmasta, mikäli yhteistyö on ollut tiivistä ja toimivaa. Lakiesityksen mukaan aktivointisuunnitelmat vähenisivät, mutta monilaiset työllistymissuunnitelmat lisääntyisivät: riittävätkö TYM-resurssit, kun joillain alueilla sosionomit ovat laatineet aktivointisuunnitelmat ja sosiaalityöntekijät monilaiset työllistymissuunnitelmat? Näin ollen lakiesitys voisi jopa lisätä sosiaalityöntekijöiden työtaakkaa. Vuoden 2025 alusta voimaan tullut TYM-laki mahdollistaa asiakkaan palvelutarpeen kannalta olennaisten ammattilaisten osallistumisen monialaisen työllistymissuunnitelman laadintaan, mutta edellyttää kuitenkin hyvinvointialueen osallistumista. Näin ollen monialaisten työllistymissuunnitelmien lisääntyminen todennäköisesti joka tapauksessa pienentää aktivointisuunnitelmien vähenemisestä tulleita säästöjä hyvinvointialueiden näkökulmasta.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Lakiesityksessä mainitaan, että suunnitelmien laatimiseen olisi käytetty 2,8 tuntia per suunnitelma. Yhteen suunnitelmaan käytetyn ajan arvio vaikuttaa käytäntöön peilattuna ylipitkältä, toki tästä ei käy selkeästi ilmi mitä toimenpiteitä suunnitelmaan käytettyyn aikaan on tarkalleen ottaen laskettu. Lisäksi sosiaalityöntekijät eivät tee aktivointisuunnitelmia kaikilla alueilla, vaan sosionomit voivat osallistua niiden laatimiseen hyvinvointialueen edustajina. Näin ollen on todennäköistä, että sosiaalityöntekijöiden palkkakustannukset eivät todellisuudessa vähene lakiesityksessä arvioidun mukaisesti. Mikäli aktivointiehtoa muutetaan, lakiesityksessä on arvioitu, että monialaisten työllistymissuunnitelmien määrä kasvaisi 40 prosenttia, jolloin säästöt vähenisivät entisestään. Lakiesitys herättää pohtimaan tuoko se odotettuja säästöjä ylipäätään ja osuvatko säästöt oikeisiin kohteisiin, vai aiheuttaako lain voimaantulo pitkäaikaistyöttömien nuorten syrjäytymisen kasvua entisestään.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

Aktivointiehdon täyttyminen on rytmittänyt merkittävästi nuoren siirtymistä vahvempiin/tuetumpiin palveluihin työllisyyspalveluissa. Mikäli työttömyysetuuden kertymään liittyvä aktivointiehto poistetaan, on syytä pohtia, korostuuko työvoimaviranomaisen vastuu kohtuuttomasti nuoren palvelutarpeen arvioinnissa. Riittääkö työvoimaviranomaisten osaaminen arvioimaan asiakkaiden sosiaalipalvelujen tarvetta? Onko sosiaalipalveluiden arvioiminen yleensäkin työvoimaviranomaisen tehtävä? Esitys kuntouttavan työtoiminnan lain muuttamisesta eriarvoistaa nuoret riippuen hyvinvointialueesta ja nuoren asuinkunnasta. Aktivointiehdon poistamisen sijaan tulisi vahvistaa työkykyarvointipalvelua, joka olisi merkityksellisempää nuorten hyvinvoinnin kannalta. Olisi tärkeää, että nuoret ohjautuisivat oikeisiin, tarpeita vastaaviin palveluihin.

Laitinen Seija
Pieksämäen nuorisotoimi